

TÁMASZ ÉS TALPKŐ

„Mi, katolikusok keresünk és találunk ebben az új világban olyan pontokat, amelyek lehetővé teszik számunkra a nem pusztán passzív szemlélődést, hanem az aktív tevékenységet is a közjó érdekében...”

(A Püspöki Kar 1958. évi őszi körleveléből.)

A második világháború annyira megrendítette az emberiséget, hogy az átélt megrázkódtatások nyomán ma már világjelenség lett a lelki erők bomlása és az erkölcsök lazulása. Ennek a folyamatnak magától értetődően nálunk is mutatkoznak nyomai. Sajtóközlemények számolnak be például a meggondolatlanul kötött és rövid együttélés után felborult házasságokról, a szaporodó válásokról, az egy év alatt 120.000-re szökkent abortuszokról, és a szinte már nemzeti veszedelemmé terebélyesedő iszákosságról. Ha ezeket a tüneteket összefüggésükben és jövőnkbe markoló kihatásaikban mérleljük, veszélyeztetve látjuk azt a tiszta erkölcsöt, amelyet Berzsenyi találón minden ország támaszának és talpkővének nevez.

E jelenségek nem titkok. Államférfiak nyilatkoznak róluk és fontos intézkedéseket tesznek. Váloperekkel és ifjú bűnözőkkel foglalkozó bírók, lelkiismeretes orvosok, nevelők is felemelik szavukat. Szülők panaszkodnak tekintélyt nem ismerő gyermekeikre, — gyermekek panaszkodnak rossz példát adó szüleikre. Néhány évvel ezelőtt a DISZ kiadásában megjelent „*Felelőtlen házasság*” című könyvben maga az ifjúság kiáltotta a felnőttekhez: „Foglalkozzatok többet a mi lelki kérdéseinkkel!” A budapesti Rádió is értékes előadásokat közvetít a társadalmunkat érintő erkölcsi kérdésekről. Valahogy mindenkit áthat az óhajlás: *Itt cselekedni kell!*

Mindnyájan érezzük, hogy ezt a nemzetmentő feladatot csak határozott fellépés, egyetértő társadalmi összefogás oldhatja meg. Egészen természetes, hogy Egyházunk, mint lelki és erkölcsi tényező is részt kíván ebből a munkából, amelynek diadalrajutásához tapasztalattal, erővel, segítőeszközökkel rendelkezik. Ezért ajánlotta fel szolgálatát az Egyház nevében a magyar Püspöki Kar őszi pásztorlevelében: „*Küzdeni kívánunk a közösség ellen irányuló bűnök és hajlamok ellen, amilyenek az iszákosság, az erkölcstelenség, a mértéktelen élvezethajhászás*”.

Mi úgy gondoljuk, hogy a helyzet orvoslásakor az alaphoz kell leásnunk és tüneti kezelés helyett, vagyis a bajok kirívó vadhajhásainak nyesegetése helyett a helyzet gyökeréig ható orvoslásra kell törekednünk. A kérdés lényegét a vallásos élet tagadhatatlan csökkenésében látjuk. Szerintünk ugyanis vallás és erkölcs kölcsönösen feltételezi egymást; az erkölcs tulajdonképpen a vallásos élet gyakorlati megnyilatkozása. A vallás Tekintélyt állít elénk, amelyik parancsol és felelősségre von; gátat és féket jelent az ösztönök és káros szenvedélyek ellen; erőt ad az erkölcsi jó gyakorlására.

Tudjuk, hogy a legkulturálatlanabb népeket is az emberi természetbe írt, ösztönszerűen parancsoló alapvető erkölcsi törvények irányítják. Ezeket a törvényeket három- és félezer esztendővel ezelőtt kiegészítette és tökéletesítette a kinyilatkoztatott tíz parancs. Az erkölcsi törvények benső összefüggésben állnak egymással; egymásba kapcsolódnak, egymástól kapják tartóerejüket, mint a láncban az egyes lánc-szemek. Az erkölcsi törvény nálunk nem ott kezdődik, hogy szüleinket és előljáróinkat tiszteljük. Törvényeink sorában ez a negyedik helyen áll, s megelőzi három

kemény parancs, mely Isten imadására, szent nevének megbecsülésére, ünnepnapjának megszentelésére kötelez. Aki ezt a három bevezető parancsot megtartja, erőt és indítást kap a többi törvény megtartásához is. Minél igazabban istenhívők és vallásosak vagyunk, annál szilárdabb lesz erkölcsi életünk. Számunkra a hit és a gyakorlati vallásosság a legmagasabb eszményeket állítja eléink, melyek oly fontosak a magasrendű erkölcsi neveléshez.

E tanulmány keretében csupán egy töredéket ragadunk ki a kérdések halmazából: az ifjúság helyzetét. Vizsgáljuk tehát az erkölcsi pangás élénk rajzolódó körképét az ifjúság szemszögéből, — sub specie juvenutis.

Minden lépésnek, amely a támasz és talpkő ellen történik, végeredményben az ifjúság a szenvedő alanya. Ha az ifjúságban szemetszűrő hibákat találunk, — lássuk meg azokban a felnőttek rossz példaadásának visszatükrözését. Ha felpanaszoljuk az ifjúság erkölcsi szabadosságát, jusson eszünkbe a sok bűn, amelyet a felnőttek követnek el naponta a fiatalok ellen, mikor kényeztetéssel félre nevelik, nemtörődéssel az utcára taszítják, a házasság felbontásával az otthontól és az anyyra szomjazott szeretettől fosztják meg őket; mikor egyik szülő a másik ellen gyűlöltre tanítja gyermekét, s mikor az beelát a szülők titkos, vagy akár hányszor nem is titkolt bűneibe. Örvénybe taszítják a felnőttek az ifjúságot, amikor a serdülőkor legnyugtalanítóbb kérdéseivel magára hagyják a meghitt, bizalmas tanácsadót kereső kamaszt, s az felvilágosulatlanul, az ösztönélet viharzásának kiszolgáltatva zsákmánya lesz az első kínálkozó kísértésnek. Így lesz az öcsikéből kiélt jampec, a húgocskából az éjszakai élet fényében megperzselt nagyleány.

Az ifjú csak megfelelő talajon és kedvező légkörben tud igaz emberre teljesedni. De hogyan biztosítjuk számára ezt a talajt és légkört, ha az ifjúélet lelkesítő célkitűzéseiről, eszméiről és általában arról, ami az ifjúkort az élet legszebb szakaszává teszi, nem beszélünk eleget a fiataloknak? Az élet legmélyebb kérdéseit csak találgatja, csupán sejtésekből és hiedelmekből él, és csak leselkedéssel, esetleg ártalmas forrásokból merített ismeretekkel indul az erkölcsi küzdelmek megharcolására.

Szülők, nevelők, ifjúságvezetők, orvosok összefogására van szükség. De csonka lenne a munka, ha e lelki kérdések megoldásánál éppen a lelkiélet szakembereit mellőznék.

Az ifjúság problémái közül most a szexuális nevelés kérdéséhez kívánunk hozzászólni, főképp azért, mert ifjúságunk a nemi erkölcs terén nem kap megnyugtató és kifogástalan irányítást. Meggyőződésünk, hogy a tiszta erkölcsre való nevelés tekintetében a katolikus nevelés kedvező eredményekre tekinthet vissza és tapasztalatai kincsesházából ma is nagy segítséget tud nyújtani.

A szexuális irányítást nem tekintjük az ifjúságnevelés minden más kérdést lehangoló központi kérdésének, de igenis fontos és kikérülhetetlen kérdésnek tartjuk. Nem tulajdonítunk neki sem több, sem kevesebb jelentőséget, mint amennyit megérdemel. Tudjuk, hogy kulcskérdés szerepe van, melynek okos megoldásától sok minden függ. Tagadhatatlan, hogy a fiatalkori ösztönéleti fegyelem kisugárzik a fiatalember későbbi pályafutására is, beleszól egész jellemfejlődésébe.

Félreértés ne essék: amikor a katolikus nevelés tapasztalatait átadni és a közjó javára hasznosítani akarjuk, nem Tóth Tihamér irányára gondolunk. Közel húsz év óta nem jelent meg katolikus szellemű könyv az ifjúság szexuális neveléséről; ezért sokan ma is csak úgy tudják elképzelni a tiszta életre nevelést, ahogy azt Tóth Tihamér örökségül hagyta

a katolikus nevelőknek. Az utóbbi két évtized alatt azonban nagyot változott a világ, s benne mi is változtunk. Haladt és fejlődött a tudomány is, ezért katolikus pedagógiánk sem rekedt meg a húsz-harminc évvel ezelőtt elért színvonalon. Tóth Tihamér „*Tiszta férfúság*” című kiváló munkája annak idején világraszóló könyvsikert aratott, s e sorok írója negyedszázados ifjúságnevelői tapasztalatai alapján állíthatja, hogy ez a könyv felbecsülhetetlen szolgálatot tett fiaink erkölcsi nevelésében. A könyv negyven évvel ezelőtt jelent meg. Magán viselte a századeleji, ijesztgetésre berendezkedő pedagógia vonásait; ráadásul olyan orvosi szempontokat közöl, amelyeket a századeleji, ifjúság számára írt orvosi könyvek meggyőződéssel hirdettek, amelyeket azonban a mai orvostudomány mint meghaladott és téves tanításokat már elvet. Mai szexuális nevelésünk tehát nem a bűnök következményeinek leverő hatású túlhangsúlyozásával, hanem a tiszta életet előmozdító pozitív lelki és testi tényezők bevetésével akar élettisztaságra segíteni; nem büntant, hanem erénytant akar az ifjúság kezébe adni. Nem sorompókat és tilalomfákat állít a fiatalok útjába, hanem feltáruló távlatokat, igazi örömforrásokat nyit: „*Ezt tedd és élni fogsz!*” Felhasználjuk a haladó orvostudomány, a mélylélektan és neveléstudomány legfrissebb eredményeit. Ebben különbözik módszerünk a századeleji gyakorlattól. Viszont különbözik egyes mai orvos-írók nevelési elveitől is, amennyiben a mi szexuális pedagógiánk nem a korai, teljes és kíméletlen felvilágosításban, a nemi betegségektől való védekezésben és óvószerek használatában látja a kérdés lényegét, hanem a tiszta élet gyakorlatának, kiépítésének stratégiáját és taktikáját adja, tartós absztinenciára buzdít, neveltjeink életkorához mérten szükséges felvilágosítást ad, — s ezt szókimondóan, a dolgokat higgadtan nevükön nevezve teszi; — s amire leginkább szüksége van a küzdő fiatalnak: természetfölötti és természetes eszközöket igénybe véve önfegyelemre és önuralomra szoktat.

Időszerűnek látjuk az erkölcsi tisztaság erényének kiegészítő értékelését. Míg a régebbi nevelés túlzottan kegyelmi kiváltságnak, kivételes isteni ajándéknak festette és szinte elérhetetlen magasságokba emelte a tisztaságot, saját testével szemben pedig szinte aggályos félelemre nevelte az ifjút, úgyhogy egyik-másik fiatalban valóságos idioszinkrázia, beteges iszony fejlődött ki a nemi élet minden vonatkozásával szemben, — ma lefűjjük a port erről a gyönyörű erényről, kiszellőztetjük belőle az áporodottságot, — életközelségbe, az elérhetőség fokára hozzuk, s benne egy olyan önnevelési célt látunk, melyet komoly erőfeszítéssel a legtöbb jóakarató ifjú elérhet. Hozzászoktatjuk már a serdülőt is ahhoz, hogy nemi fejlődése jelenségeit természetes folyamatnak tekintse, és testét, mint a lélek munkatársát, minden idegenkedés vagy zavaró képzet nélkül, tudatosan tisztán tartsa, gondolja, edzze. Ha valahol, akkor épp e téren nem szabad elfelejteni, hogy az ember lélekből és testből áll, s e kettőnek harmonikus nevelésén múlik minden. Tévedne tehát a nevelő, ha csak imádsággal, kegyelmi eszközökkel, lelkigyakorlatokkal, önmegtágadásokkal akarná vezetettjét elfogadható fokú tisztaságra nevelni, s elfelejtené, hogy éppen a test gondozatlansága, gyengesége, elhanyagoltsága gátolja leginkább ezt a törekvést. Viszont tévedne az a nevelő is, aki csak tornával, sporttal, fürdéssel akarna eredményt elérni. A duzzadó izmú sportbajnok, a fizikailag remekké fejlődött ifjú erőtlennek bizonyulna a nagy válságok idején, amikor lelki erőre, iskolázott ellenállóképességre, határozott erkölcsi elvekre, felelősségtudatra van szükség.

Ifjúságunk egy részének ösztönéleti botlásait a gyakran tapasztalható akarategyengeség magyarázza. Fiataljainkban él ugyan a tisztaságvágy, —

legtöbben azonban csak kezdeni tudnak, s a jónak kitartó gyakorlásában sokszor csödöt mond a szalmaláng-lelkesedés. Az ifjúság értelmi képzésével még mindig nem halad párhuzamosan az akarat nevelése. Akarat-edzésről még nem írtak magyar nyelven önnevelési kézikönyvet, pedig gyenge akaratú ifjak és akaratpangásban szenvedő felnőttek kapva kapnának ilyen vezérkönyvön. Az akarat rendszeres edzésére alig figyelmeztjük fiataljainkat, s nem adunk nekik elég példát tetteinkkel az akarat-teljesítményekre. Pedig szerintünk az ember erős akarata az a tényező, amely — Isten kegyelmével összeforrvá — az ösztönélet szintáján sikerekre, önfegyelemre képesíti az embert. Katolikus nevelésünk ezt felismerte, s ezért az akarat módszeres edzésére nagyobb súlyt kíván fektetni.

Felvilágosításainkkal elsősorban kötelességeiről és teendőiről akarjuk neveltünket kioktatni, hogy ezen a legegényibb önnevelési területen kellő önismerettel rendelkezzen. Legyen tisztában testi fejlődése jelenségeivel, tudta magát gondozni, és ismerje fel azokat a kérdéseket, melyekkel szüleihez, nevelőihez, lelkiatyjához, esetleg orvoshoz kell fordulnia. A felvilágosítást másképp adjuk elő a gyermekeknek, a serdülőknek, az életbe lépő és házasságra készülő fiataloknak, — másképp a fiúknak, másképp a leányoknak. A nemi felvilágosítás higgadt lebonyolításához szükségesnek tartjuk, hogy diáki fiúknak férfi, leányoknak nő osztályfőnökük legyen, aki ily módon feszélyezettség nélkül szólhat a vele azonos nemű tanítványaihoz, s azok bátran fordulhatnak négy szemközti beszélgetésben tanárukhöz.

A szexuális kérdés körül régebben divatos kódosítások, pedagógiai célzatú füllentések (pl. az önkielégítés állítólagos borzalmas következményeiről szóló lesújtó hatású kijelentések) ma már nevetésgesen hatnak. Öszinte hangú, higgadt, érthetően fogalmazott felvilágosítás megóvja ifjúságunkat attól, hogy fantomot, vagy „disznóságot” lásson Isten elgondolásában, a nemi életben, — hogy „fertőben” fetregőnek és „bukottnak” érezze magát az, aki belekeveredett a bűnök útvesztőjébe, — s hogy hiedelmek és balsejtelmek közt permanens rettegéssé és vereségállapottá torzuljon oly sok kamasz és ifjú élete.

Rámutatunk a tiszta és élet boldogító, s az ifjúkor legszebb élményeit jelentő örömeire is. A sikeres önmegtartóztatás nyomán a lelkiismeret békéje, a jól harcolt harc tudata ömlik el az ifjú egyéniségén. Gondolatvilága nemes eszmékkel, életrevaló tervekkel népesül be. Tud lelkesedni, szép célokért küzdeni, kitartóan dolgozni. Idejét alaposan kihasználja, sohasem télen. Külső sikereinek titkát maga tudja igazán: tanulmányi téren azért javult, kedélyvilága azért derült, tekintete azért csillogó, mert nincs titkolnivalója, nincsenek elintézetlen ügyei; lelkén és egész megjelenésén az egyensúlyban tartott erkölcsi élet üdesége sugárzik. A tiszta életet komolyan vevő és tartósan megvalósító ifjú és leány a legjobb felkészülést végzi választott hivatásához és házáslehetéhez; fiatalságának feddhetetlen élésével is bizonyítja szeretetét Istene és hazája iránt.

Rá kell mutatnunk a visszahódított tisztaság jelentőségére is. Szent Bernát azonos értékűnek minősíti a visszaszerzett tisztaságot a soha el nem tékozlottal. Ez vigasztaló azok számára, akik hibákból, botlásokból kanyarodnak vissza a tisztasághoz és szívós kitartással, veritékes igyekezettel foglalják vissza ezt a jellemfokot. Ha nagyobb az öröm a mennyek országában egyetlen megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc sohasem botlott igazon, akkor a legszigorúbb erkölcsbírónak sem szabad pálcát törnie azok fölött, akik tudatlanságból vagy gyengeségük folytán eltévedtek a viharban, de feleszmélve elszánt igyekezettel élik az önmagukra talált, küzdő és győzedelmeskedő ifjak életét. A katolikus nevelés egyik legszebb feladata éppen ezeknek a küzdő fiataloknak határozott és erőskezü segítése.